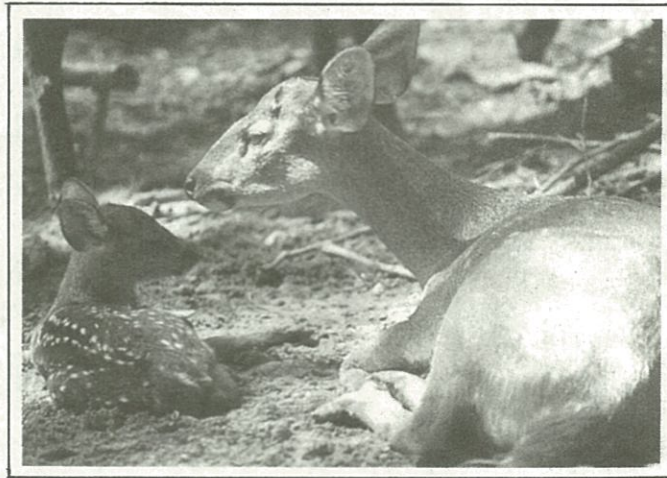

ความสัมพันธ์

ระหว่าง

คน

กับ

สัตว์ป่า

และ

สถานภาพของสัตว์ป่าในปัจจุบัน

สีบ นาคะเสถียร

ก

นและสัตว์ป่ามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตกาล นับตั้งแต่สมัยหินเก่า ประมาณ 2.5 ล้านปีมาแล้ว โดยเริ่มแรกคนต้องพึ่งธรรมชาติอย่างเดียว ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และหาผลไม้ รากไม้ใบไม้ป่า ยังไม่รู้จักเลี้ยงสัตว์ไม่รู้จักการเพาะปลูก เร่ร่อนหาอาหารไปเรื่อย ๆ ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง ต่อมาคนเริ่มผลิตอาหารเองโดยการปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารและเริ่มเลี้ยงสัตว์ป่าไว้เป็นอาหารและใช้เป็นพาหนะ ถึงแม้ว่าคนในสมัยหินเก่าจะทำการล่าสัตว์ ก็ไม่ได้ล่าสัตว์ทุกชนิด คงล่าแต่สัตว์ป่าที่มีขนาดใหญ่บางชนิดเท่านั้น อย่างเช่น หมู

ข้าง แรด ม้าและวัวป่า เป็นต้น เพราะเมื่อล่าสัตว์ใหญ่ได้ตัวหนึ่ง ก็ได้น้ำมันมากกว่าสัตว์เล็กหลายเท่า และต่อมาในสมัยหินเก่าตอนปลาย สมัยหินกลางและสมัยหินใหม่ คนเกิดความคิดว่าควรจะคัดเลือกสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อกินเนื้อหรือนมเป็นอาหาร เขากระตุกมาทำเครื่องมือเอาหนังมาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องนุ่งห่มหรือทำเป็นกระโถม จึงได้มีการนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงให้เชื่อง

แม้คนจะนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงไว้แล้วก็ตาม การล่าสัตว์ป่าก็ยังทำกันต่อมาอีก เหตุที่ต้องล่าสัตว์อีกก็เพราะยังต้องการกินเนื้อสัตว์ เขากระตุกมาทำเครื่องมือและใบหอก นอกจากนี้ยังล่าสัตว์ที่มารบกวนสัตว์เลี้ยงของตน เช่น หม่าโน พังพอน เสือโคร่ง และ

แมวदार ฯลฯ หรือล่าสัตว์ที่จะทำร้ายตน เช่น หมิควาย แรด ฯลฯ

คนได้ประโยชน์จากสัตว์เลี้ยง นอกจากใช้เป็นอาหารแล้ว ยังเอาหนังและขนมาทำเสื้อผ้า ตัวของสัตว์ใช้เป็นพาหนะในการขับชี่หรือสำหรับลากเกวียนหรือบรรทุกของหนักไว้บนหลัง ชีสัตว์บางชนิดใช้เป็นปุ๋ย เป็นเชื้อเพลิง ผสมกับดินเหนียว ยาลานนวดข้าว หรือทำพื้นบ้านผ้านาน

การที่คนนำสัตว์ป่ามาใช้ประโยชน์ บางครั้งก็เป็นการทำลาย อาทิเช่น มีผู้นำหนูสีน้ำตาลที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปเอเชียไปยังทวีปอื่น ทำให้หนูชนิดนั้นแพร่ขยายไปทั่วโลก และกลายเป็นสัตว์ที่นำความเดือดร้อนมาให้คนและเป็นต้นเหตุให้นักพิบไม่ได้ในประเทศ

นิวซีแลนด์สูญพันธุ์ไปอย่างน้อย 20 ชนิด

เมื่อคนทำป็นไฟได้นกและสัตว์ก็ถูกล่าเป็นจำนวนมาก คนบางพวกล่าสัตว์เพื่อการค้าสัตว์ที่เกือบจะสูญพันธุ์เพราะการล่าเพื่อการค้าก็มีลึงจูงจูงตั้งซึ่งมักจะถูกจับไปไว้ในสวนสัตว์ ปัจจุบันมีเหลืออยู่ประมาณ 5,000 ตัว เท่าที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า คนนำสัตว์ป่ามาใช้ทั้งในทางที่เหมาะสมและในทางที่เป็นการทำลายสัตว์ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

ในประเทศไทย ก็มีสัตว์หลายชนิดถูกทำลายจนบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว ได้แก่ สมันที่มีอยู่เฉพาะในบริเวณที่ลุ่มตามลำน้ำเจ้าพระยาแห่งเดียวในโลก สูญพันธุ์ไปเพราะการถูกล่าและถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมถูกทำลายไปจนสิ้น หรือบางชนิดน่าจะสูญพันธุ์ไปเช่นเดียว

กันเพราะไม่มีข่าวการพบที่ใดอีกเลยในประเทศไทย ได้แก่ แรด กระซู่ กูบรี (ยังพอมิเหลืออยู่บ้างในประเทศเขมร) อีกหลายชนิดถูกทำลายจนเกือบจะสูญพันธุ์อย่างเช่น ควายป่า ละองหรือละมั่ง เนื้อทราย กวางผา และเสียดผา เป็นต้น ถึงแม้รัฐบาลจะเห็นความสำคัญของทรัพยากรสัตว์ป่าโดยการประกาศพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2504 ก็ตาม สัตว์ป่าก็ยังถูกล่าทำลายทั้งโดยทางตรงคือล่าเพื่อเอาเนื้อมาเป็นอาหาร ล่าเพื่อเอาชิ้นส่วนของสัตว์ป่ามาใช้เป็นยาตามความเชื่อถือแบบเล้าต่อกันมาโดยไม่มีการพิสูจน์ว่าจริงเท็จหรือไม่ ล่าเพื่อเอาลูกมาขายในแก๊งคนที่อยากจะเลี้ยงลูกของสัตว์ป่าทั้ง ๆ ที่รู้ว่าการได้มานั้นมันมันต้องถูกฆ่าตาย สัตว์ป่าจำนวนมากต้องเสียชีวิตไปเพราะความอยากของคนที่ไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของการมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่าธรรมชาติอันเป็นถิ่นกำเนิดของมัน สัตว์ป่าอีกหลายชนิดถูกล่าเพื่อการค้า สัตว์เป็นหรือซากของมันไปยังต่างประเทศ ถึงแม้จะมีข้อกำหนดทางกฎหมายทั้งในการล่าและการค้า แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่ได้รับการควบคุมให้เป็นไปอย่างถูกต้องและรัดกุม สัตว์ป่าจำนวนมากถูกส่งออกไปยังต่างประเทศโดยวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย จากสถิติการส่งสัตว์ป่าเป็นสินค้าออก ในปี 2528 เพียงปีเดียว (เฉพาะที่ผ่านด่านตรวจสัตว์ป่าที่ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ เท่านั้น) เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 2,454 ตัว นก 16,932 ตัว สัตว์เลื้อยคลาน 247,743 ตัว สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 18,553 ตัว ส่วนที่เป็นซากสัตว์ป่า รวมทั้งสิ้น 190,334 กิโลกรัม และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากซากของสัตว์ป่า รวม 303,046 ชิ้น รวมกันแล้ว

คิดเป็นมูลค่าทั้งหมดประมาณ 335 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการซุกซ่อนส่งสัตว์ป่าออกนอกประเทศโดยการเลี้ยงกฎหมายและเจ้าหน้าที่อีกด้วย ทำให้สัตว์ป่าต้องได้รับการทรมานและเสียชีวิตไปในระหว่างการเดินทางอีกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถูกบังคับให้อยู่ในภาชนะแคบ ๆ หรือไม่มีอาหารหรือน้ำหรือยาระงับประสาทให้สงบนิ่งอยู่เป็นเวลานาน ๆ หรือไม่มีทำการปลอมแปลงเอกสาร การส่งออกโดยอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่บางคนที่ไม่เห็นแก่อาชีวะสินจ้างและขาดความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศ

แม้แต่ในบ้านของเราเองจะเห็นได้ว่าการค้าสัตว์ป่าเป็นธุรกิจที่ตั้งอยู่บนการทรมานสัตว์อันเนื่องมาจากการเอาเปรียบและเห็นแก่ได้ของคนบางคนที่มีความผิดชอบ รำเคียวของบรรดาสัตว์ป่านานาชนิดที่ถูกนำมาขายทอดตลาด สัตว์ป่าที่ถูกนำมาวางขายต้องถูกขังกรง ขาดอิสรภาพ ถูกบังคับให้กินอาหาร

ต้องทนทุกข์ทรมานกับอากาศร้อนและอบอ้าวจนบางตัวเสียชีวิตไปก่อนถึงเวลาอันสมควร ลูกสัตว์หรือสัตว์เล็ก ๆ บางชนิดอาจจะดูน่ารักและน่าซื้อไปเลี้ยงสำหรับคนบางคน แต่ความรักและความปรารถนาดีนั้นมักจะไม่ง่ายเย็นและแล้วมันก็จะถูกผูกมัดหรือขังให้ทรมานอยู่ในกรงโดยขาดการเอาใจใส่ดูแล เมื่อมันโตขึ้นและแสดงความเป็นสัตว์ป่าออกมาให้เห็น สัตว์ที่นำมาขายส่วนมากจะเป็นลูกสัตว์และสัตว์โตที่อยู่ในสภาพของสัตว์ป่วยเสียเป็นใหญ่ เนื่องมาจากการพรางลูกพรางแม่ หรือไม่ก็เพื่อจะถูกส่งมาจากคนที่รับจ้างจับมันมาจากป่ามีชีวิตอยู่เพื่อรอวันตายในอีกไม่ช้า หลักฐานก็คือ: ถังขยะหลังร้านค้าสัตว์กลายเป็นที่ฝังศพของสัตว์ป่าที่ไม่สามารถทนมีชีวิตอยู่ต่อไปในสภาพที่ถูกบังคับเช่นนั้นได้ สัตว์ป่าหวงห้ามอีกหลายชนิดถูกลักลอบค้าโดยการซุกซ่อนและพรางว่ามีไว้ในครอบครอง ไม่ได้เอามาขาย แต่สัตว์เหล่านั้นถูกเปลี่ยนหน้ามาเดินในตลาดนัดไม่เว้นแต่ละวัน ในเมื่อห้ามล่าและห้ามค้าแล้วก็สมควรห้ามการมีไว้ครอบครอง โดยไม่ต้องขออนุญาตเสียด้วยเพราะไม่เห็นว่ามันแล้วสัตว์ป่าเหล่านั้นก็ต้องจบชีวิตลงอย่างน่าอนาถเพราะความเอาเปรียบของคนที่อาศัยช่องโหว่ของกฎหมายมาเอาเปรียบเอาเปรียบสัตว์ป่าที่น่าจะมีคุณค่าต่อป่าและธรรมชาติ ที่มันอาศัยอยู่ คงจะไม่มีสัตว์ป่าตัวใดต้องการผลประโยชน์หรืออิสรภาพของมันเพื่อแลกกับเงินหรือความอยากของบางคนเป็นแน่

ในแต่ละปี สถิติการจับกุมผู้ต้องหาที่ละเมิดพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่ามีอยู่น้อยมากเพียงไม่กี่ราย ทั้ง ๆ ที่มีการลักลอบล่าสัตว์ป่าและค้าสัตว์ป่ากันอย่างโจ่ง-

แจ้ง แม้แต่ในเขตสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเอง ก็ตาม ร้านค้าอาหารมีรายการเนื้อสัตว์ป่าให้ ลืมรสไม่เว้นแต่ละวันและสามารถหากินได้ง่าย เหมือนเนื้อหมู เนื้อวัวจากโรงฆ่าสัตว์ เพราะ มันมีราคาดีและมีคนอยากกินโดยไม่มีความรู้สึก ว่าตัวเองได้มีส่วนช่วยในการทำลายให้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศหมดสิ้นไปโดยเร็ว และเมื่อมันสูญสิ้นไปแล้ว ก็ไม่มีวันที่จะหวนคืนกลับมาอีก โครงการเพื่อรณรงค์เพื่อรักษา

ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน แม้แต่การปล่อยสัตว์ป่า คืนสู่ธรรมชาติดั้งเดิม ต้องลงทุนเป็นร้อยเป็น พันล้านบาท ก็ยังหาได้ประสิทธิผลสำเร็จไม่ ฉะนั้นถ้าไม่รู้คุณค่าและร่วมมือกันในการใช้ ประโยชน์อย่างถูกต้องแล้ว เราจะไม่เหลือ ทรัพยากรใดไว้สำหรับพัฒนา ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศได้อีกในวันข้างหน้า

นอกจากสัตว์ป่าจะถูกล่าโดยตรงแล้ว สาเหตุที่ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงจนบางชนิด

สูญพันธุ์ไปจากถิ่นกำเนิดดั้งเดิม เพราะป่าไม้ ซึ่งเป็นเสมือนบ้านที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร ถูกทำลายลงด้วยการให้สัมปทานป่าไม้ การ บุกรุกขยายพื้นที่ทำกินของราษฎรที่เพิ่มจำนวน ประชากรมากขึ้นทุก ๆ วัน การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าด้วยการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ขนาดใหญ่ การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าดั้งเดิมตาม ธรรมชาติให้เป็นแปลงปลูกต้นไม้โตเร็ว เป็นต้น สาเหตุเหล่านี้ทำให้ป่าไม้ธรรมชาติซึ่งเคยเป็น ที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยสำหรับสัตว์ป่า เหลืออยู่น้อยเต็มที พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารสำคัญ ๆ ของประเทศเหลืออยู่ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้น ส่วนพื้นที่ป่าธรรมชาติที่เหลืออยู่กระ จัดกระจายเป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยทั่วประเทศ ในรูปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยาน- แห่งชาติ มีอยู่ไม่ถึง 10 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ ประเทศ ในปี 2528 องค์การ เอฟ.เอ.โอ. ได้สำรวจพบและรายงานไปทั่วโลกว่าประเทศ- ไทยมีการทำลายป่าสูงสุดเป็นอันดับสองของ โลก รองจากประเทศเพื่อนบ้านคือ อินโดนีเซีย อัตราการทำลายป่าสูงถึงปีละประมาณ 3.5 ล้านไร่ โดยไม่รวมไปถึงการทำลายทุ่งหญ้า ชายป่า และหนองบึงขนาดใหญ่ สภาพพื้นที่ แต่ละแห่งย่อมมีความสำคัญต่อสัตว์ป่าแตก- ต่างไปตามชนิดของมัน สัตว์ป่าขนาดใหญ่ อย่างเช่น ช้างป่า มีพื้นที่หากินตามฤดูกาล กว้างขวางมากกว่า 165 กม.² ต่อโหลงต่อปี มันต้องการทั้งสภาพที่เป็นป่าดงดิบในฤดูแล้งที่ สภาพพื้นที่ไม่ชื้นแฉะมากนักและป่าโปร่งหรือ ทุ่งหญ้าในฤดูฝนที่มีหญ้าระมัด หรือสมเสร็จ ชอบอาศัยอยู่ในป่าดงดิบชื้นที่มีแหล่งน้ำ หรือ กวาง วัวแดง เก้ง ชอบอาศัยอยู่ตามป่าโปร่ง จำพวกป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ ที่มีทุ่ง- หญ้าอยู่ตามพื้นที่ป่า นกบางชนิดชอบอาศัยอยู่

เฉพาะในป่าดงดิบ แต่บางชนิดเป็นนกที่ปรับตัวอยู่ได้เฉพาะในบริเวณป่าในที่ลุ่มต่ำเท่านั้น เหล่านี้เป็นต้น แสดงว่าการป้องกันมิให้ป่าไม้ถูกทำลายไปแม้เพียงอย่างเดียวก็ยังไม่พอเพียงจะต้องมีป่าชนิดต่าง ๆ หรือแม้แต่ทุ่งหญ้าหนองน้ำ ป่าโปร่ง และที่ลุ่มตื้นไว้อย่างเพียงพอต่อการรักษาพันธุ์ของสัตว์ป่านานาชนิดที่มีความต้องการแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือความสัมพันธ์ของสัตว์ป่าแต่ละชนิดและป่าไม้แต่ละประเภท ที่ต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน เมื่อตัวใดตัวหนึ่งขาดหายไปย่อมจะมีผลกระทบต่องจรชีวิตที่ได้ปรับตัวกันอย่างเคยตามธรรมชาติมาเป็นเวลานานร้อยนับพันปีมาแล้ว เช่นเดียวกับเครื่องยนต์ที่ประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ มากมาย แม้จะมีขนาดเล็กและดูอ่อนแอ แต่ถ้าขาดไป หรือไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้เต็มที่ ย่อมทำให้เครื่องยนต์ทั้งเครื่องไม่สามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ และถ้าสิ่งที่ขาดหรือชำรุดไปเป็นส่วนสำคัญของเครื่องแล้ว การจะแก้ไขให้คืนสู่สภาพเดิมได้อีก ย่อมทำได้ยากและในที่สุดเมื่อหมดหนทางที่จะซ่อมแซมเพราะไม่สามารถทำหน้าที่ของมันต่อไปได้อีก

นอกจากป่าไม้ แหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารและสถานที่หลบภัยของสัตว์ป่า ถูกทำลายลงไปแล้ว การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการผลิตให้ได้ผลผลิตเป็นปริมาณมากโดยใช้พื้นที่น้อย หรือการใช้เครื่องจักรกลเข้ามาแทนแรงงานคนและสัตว์เลี้ยง ซึ่งเคยเห็นเสมือนมือเหมือนเท้าของคน 80 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ ทำให้เกิดการสูญเปล่าของแรงงานและเกิดมลภาวะต่าง ๆ ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น การใช้สารเคมีและปฏิกิริยาวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดสารตกค้าง

ที่สะสมอยู่ในลูกโซ่อาหาร มาจนถึงมนุษย์ที่เป็นผู้บริโภคคนสุดท้ายของลูกโซ่นั้น สารเคมีบางอย่างเช่น ดีดีที ถูกห้ามใช้แล้วในประเทศที่รู้พิษภัยของมัน แต่ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ยังคงกลายเป็นพื้นที่รองรับสารพิษ สิ่งที่ไม่ต้องการของประเทศเจริญทั้งหลายทางเศรษฐกิจและเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่กินส่วนใหญ่ยังคงอดอยากและขายแรงงานแลกเศษเงิน ที่นักลงทุนชาวต่างชาติและคนบางคนที่ไม่เคยเห็นคุณค่าของแผ่นดินที่ตนเกิดและได้อาศัยชีวิตอยู่จนปัจจุบัน เอามาเป็นเครื่องบังหน้า เหมือนเช่นนักการเมืองที่เอาเงินล่อให้ชาวบ้านที่หมดหนทางไปลงคะแนนเสียงให้เพื่อจะเข้าไปนั่งเป็นผู้แทนที่ไม่มีชีวิตและวิญญาณของความจริงใจที่จะช่วยเหลือตนเข้ามา ในปี 2530 ได้มีการนำเข้าสารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืชและเชื้อราเข้ามาในประเทศเป็นมูลค่าถึง 1,300 ล้านบาท ไม่มีใครพูดถึง หรือเป็นห่วงเป็นใยต่อสารพิษที่ตกค้างอยู่หลังการใช้สารเคมีเหล่านั้น ทั้งๆ ที่มีตัวอย่างให้เห็นในต่างประเทศที่เจริญแล้ว

ทั้งหลาย จึงเหมือนกับว่าประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยคือ ถึงระยะของโลกที่ประเทศพัฒนาแล้วมาดักดวงอาทิตย์พยากรณ์ที่ยังเหลืออยู่ไปใช้ประโยชน์ และทั้งสิ่งที่ตัวเองไม่ต้องการเอาไว้ให้ลูกหลานไทยที่เกิดมาแล้วและกำลังจะเกิดมา (คนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังยากจน) ผจญกับปัญหาที่คนรุ่นก่อนๆ ได้ทิ้งเอาไว้ให้

ประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย ต่างเรียนรู้ถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง และกำลังหันมาช่วยกันรักษาทรัพยากรที่มีเหลืออยู่ในภูมิภาคส่วนอื่นของประเทศที่กำลังพัฒนาให้ยังคงอยู่และอำนวยประโยชน์ต่อไปในอนาคต

แต่อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่ง มิได้หมายถึงการเก็บรักษาโดยไม่นำมาใช้ประโยชน์ แต่เป็นการใช้อย่างถูกต้องโดยวิธีที่จะใช้ให้ทรัพยากรที่เหลืออยู่ดังกล่าวสามารถอำนวยประโยชน์ไม่เฉพาะทางใดทางหนึ่งแต่สามารถอำนวยประโยชน์ให้ในทุก ๆ ด้าน และยังคงมีเหลืออยู่มากพอที่จะเป็นทุนให้เกิดการพอกพูนขึ้นมาให้ใช้ประโยชน์เฉพาะคนที่อยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังคงสามารถอำนวยประโยชน์ต่อไปชั่วลูกชั่วหลานต่างหาก

เรียบเรียงจากเอกสารเผยแพร่
ฝ่ายส่งเสริมเผยแพร่
กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2533